

Mucsi Emese

A csillagok ma másnak tűnnek / The Stars Look Different Today*

Fridvalszki Mark (HU/DE), Pavla Sceranková
(SK/CZ) és Marko Tadić (CR) kiállítása

📍 Dovin Galéria, Budapest

📅 2012. november 17 – 2013. január 5.

A csillagok ma másnak tűnnek, de mihez képest? Feltehetően az esti égbolt rögzült emlékezeti képe a különbségtétel alapja. Ahogy Eco szerint a Holdról mindenkinek van, úgy annak környezetéről, a csillagos égről is kell, hogy legyen összetett *kognitív típusunk*¹ – egy a megértést segítő sémánk –, ami alapján mindig ráismerünk a fejünk fölött látott éjjeli jelenségre. A csillagokról tudjuk, hogy csak sötétedés után bújnak elő, és az égen világlanak még akkor is, ha esti viharfelhők takarják őket. Ismeretes, hogy a számos kis fénypontból álló csillagképek és csillagsorok helyzete az éggömbön a látóhatárhoz viszonyítva a földrajzi szélességgel változik, ennek ellenére bárhol is legyünk, a tiszta égbolton biztos

¹ Lásd: Eco, Umberto: *Kant és a kacsacsőrű emlős*. Budapest, Európa Kiadó, 1999, 420-66. o.

* Kurátor:
Sárvári Zita

megtaláljuk őket.² És végül esetükben is tisztában vagyunk azzal, hogy a kút vízfelszínén csillagoló ponthalmaz csak a fölénk boruló csillagos ég tükörképe. Létezik tehát egy igen összetett megértési séma, amibe beillesztve, emlékezeti úton, észrevétlenül azonosítjuk ezt a komplex tüneményt. Ám amikor a változó természetű csillagok a megszokotthoz képest – szóra érdekesen – másnak tűnnek, akkor bár csillagokként dekódolódnak, mégis, mivel eltérnek a megszokott sémától, megkérdőjelezik vagy kissé megváltoztatják az azonosításuk alapját képező kognitív típust.

A Dovin falán látható, több tucat képeslapból és egy animációs filmből álló installációjával (*We Used to Call It: Moon*, 2011–2012) MARKO TADIĆ³ épp ezt, az égboltról és a Holdról alkotott kognitív típusunkat írja újra. A DIY-esztétika – a Do It Yourself szemléletmód barkács-attitűdjének – jegyében készült⁴ álszemélyes pszeudodokumentumai, következetesen meghackelt anizai hamis emlékképekként úsznak be a kol-

² Bartha, Lajos: Csillagképek ismerete. Egyetemi csillagtan jegyzet. (http://astro.elte.hu/astro/hun/oktatas/jegyzetek/Csillagkepek/Bartha_Csillagismeret.pdf)

³ Marko Tadić (1979, Sziszek) Zágrábban élő, horvát származású képzőművész.

⁴ Sárvári Zita: *A csillagok ma másnak tűnnek*. Kiadvány a Dovin A *csillagok ma másnak tűnnek* című kiállításához, Budapest, 2012

A csillagok ma másnak tűnnek, 2012, részlet a kiállításról © fotó: Szigeti Gábor Csongor

MARCO TADIĆ
We Used to Call It: Moon, 2011–2012, részlet © fotó: Szigeti Gábor Csongor

MARCO TADIĆ: We Used to Call It: Moon, 2011–2012, (háttérben)
PAVLA SCERANKOVÁ: We Used to Call It: Puzzle, 2009, (előtérben) © fotó: Szigeti Gábor Csongor

lektív emlékezetbe, felülírva a környezetünkről és történelmünkről megszerzett tudásunkat.⁵ Tadić munkái visszamenőleg dokumentálják azt a fiktív kozmoszállapotot vagy lehetséges világot, amelyben a Föld feltételezett második holdja nem csapódott bele a jelenleg nagybetyű Holdként ismert égitest sötét oldalába.⁶ A külön ötlet mentén szerveződő, szórakoztató, talmi archívum tussal, lakkfilccel, késsel és kaparással elváltoztatott lapjain a második hold eltérő formákat öltve, különböző korokban, szentképeken, változatos – főként népszerű, turisztikai desztinációként ismert – helyszínek felett bukkan fel. Egy helyütt *A vihar felhői* mögé bújva lopja be magát az irodalomtörténetbe.⁷ Másutt csak hatását látjuk egy visszataszító, egész felsötétén aranyragyás, idült holdszindrómás beteg mellképén.⁸ A két hold elméletet magyarázó áltudományos csillagászati rajzokat és földre szállt holdsarlókat ábrázoló képeslapok között kuriózum az az egy megszokott egyholdas tájkép, amire az „ERRŐL A FOTÓRÓL A MÁSODIK HOLD EL LETT TÁVOLÍTVA” felirat került fel.⁹ Ezzel a gesztussal a művész szellemesen reflektál saját alkotói módszerére, a kép- és emlékezetmanipulálásra.

A dupla holdas képeslapsorozat alatt, a galéria padlóján PAVLA SCERANKOVÁ¹⁰ óriás kirakós

5 Az emlékezet hét bűne közül az egyik a szuggesztibilitás. Emlékeinket – legyenek azok szemantikusak vagy önletrajziak – utólag konstruáljuk meg különböző támpontok segítségével, ezért személyes emlékezetünkbe gyakran építünk be külső forrásból származó, félrevezető információkat is. Az emlékezet szuggesztibilitása, azaz befolyásolhatósága úgy mutatkozik meg, hogy ezek a mások által közölt, mutatott vagy sugallt fals információk – hamis gyermekkori fotó alapján konstruált saját emlék; hipnózis során előhívott magabiztos, de pontatlan életrajzi tények stb. – valóban képesek felülírni, átépíteni emlékeinket. Lásd: Schacter, Daniel L.: *Az emlékezet hét bűne*. HVG Kiadó, Budapest, 2002

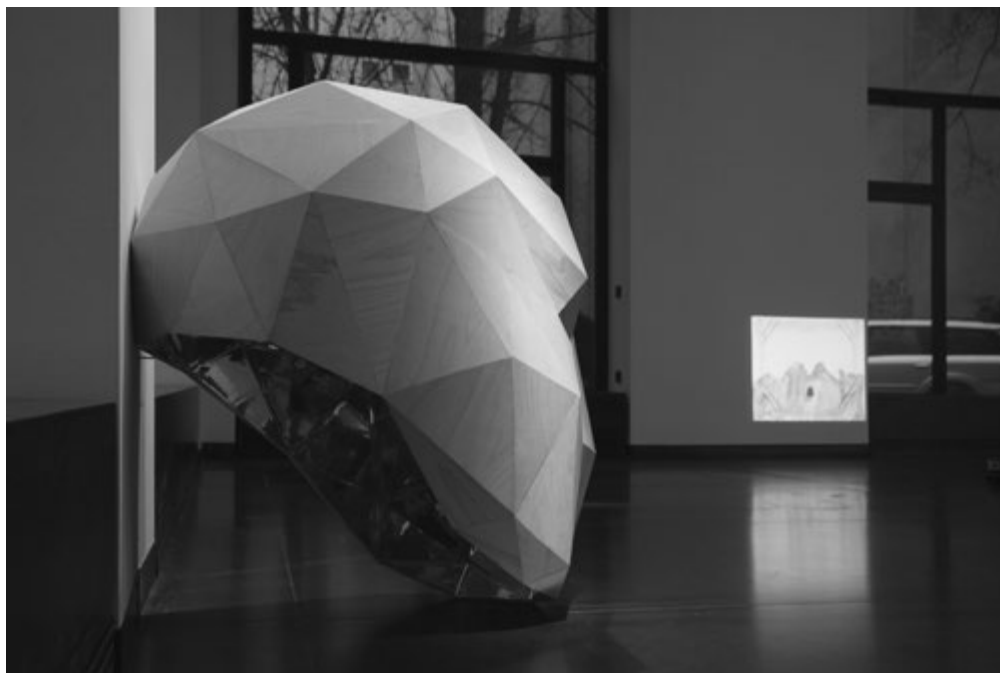
6 Jelenlegi ismereteink szerint a Hold abból a törmelékből született, amely egy 4,5 milliárd évvel ezelőtti, gigantikus ütközés nyomán keletkezett, amikor az ősi Föld és egy Mars nagyságú, a Naprendszeren kívülről érkező égitest pályái keresztezték egymást. A Hold kérgé az űrkutatási eredmények tanúsága szerint jelentős különbségeket mutat a Föld felől látható, illetve a túlóldali, árnyékos oldalon. A két oldal ásványanyag-összetétele és felszíne is különbözik: az innensőn például nagyságrendekkel kevesebb a kráter, és nyoma sincs a túlóldali hatalmas hegyláncoknak. Amerikai csillagászok 2011-ben a *Nature* című tudományos folyóiratban ennek a jelenségnek az egyik lehetséges magyarázataként publikálták – feltehetően Tadić munkáját is ihlető – elméletüket. A teória szerint az évmilliárdokkal ezelőtti ütközés során felszabadult anyagot a gravitáció nem egy, hanem két égitestbe vonzotta össze. A nagyobb lett az ősi-Hold, a másik, harminczor kisebb pedig több százmillió éven át második holdként jelent meg a Föld egén. Később ez a Föld körüli két hold összeütközött, minek során a kisebb, nagyjából ezer kilométer átmérőjű objektum beleolvadt a nagyobbba (a mostani árnyékos oldalon), így létrehozva a jelenleg Hold néven ismert égitestet. Lásd: http://index.hu/tudomany/urkutatatas/2011/08/04/ket_holdja_volt_a_foldnek/; <http://www.nature.com/news/2011/110803/full/news.2011.456.html>

7 Marko Tadić: *We Used to Call It: Moon (részlet)*. *The Tempest – Act I.*, 2011

8 A képeslapon olvasható felirat szerint az aranyhegek Heinz Ohlsen (1922–1999) berlini színeszt és hangjáték-előadót borítják. Marko Tadić: *We Used to Call It: Moon. (részlet)*. *Moon Face Syndrome*, 2011

9 Marko Tadić: *We Used to Call It: Moon (részlet)*. *The Censorship of the Second Moon*, 2011

10 Pavla Sceranková, (1980, Kassa): Prágában élő, szlovák származású képzőművész.

A csillagok ma másnak tűnnek, 2012, részlet a kiállításról; az előtérben: PAVLA SCERANKOVÁ: *Imageless Thought*, 2012, a háttérben: MARCO TADIĆ: *We Used to Call It: Moon*, 2011, videó © fotó: Szigeti Gábor Csongor

játéka (*Puzzle*, 2009) fekszik, amelyre egy hatalmas, üreges, tükrökkel bélelt fej (*Imageless Thought*, 2012) tekint a vitrin felől.¹¹ Sceranková művészeti gyakorlata – Tadić-hoz hasonlóan – részben a művészet és a tudomány határán mozgó gondolatok mentén szerveződik, azonban most a Dovin Galériában nem kvázi-tudományos munkáival szerepel.¹² Bár a megjelenő formák csillagképeket idéznek, a földön adott rendszerben szétszórta, túlméretezett képességfejlesztő játék¹³ és a kiállítás többi eleme közt nem a csillagászat az összekötő elem, hanem az emlékezet. Sceranková 2006 és 2009 közti – *Emlékezet mint új valóság* korszakcímmel összefogott – alkotói periódusában foglalkozott a nosztalgiaiával, az emlékezeti működésekkel és torzításokkal.¹⁴ A *Puzzle* eltűzött méreteivel arra az érzelmek befolyásolta emlékezeti torzulásra utal, amikor egy felnőtt ifjúkori játékaról őrzött memóriabeli képe a valódinál egy jóval nagyobb tárgy emlékét őrzi. A kirakós maga pedig azokhoz a kognitív folyamatokhoz hasonlóan működik, mint amikor egy összetett megértési séma segítségével azonosítunk egy abba beillő valóságdarabot.

FRIDVALSZKI MARK¹⁵ analóg technikával készült xeroxai egyszerű formákat ábrázoló, fekete-fehér úrtájképek. A barátságatlan, gépies, iparművészeti minőségűvé redukált képvilág¹⁶ a két hold létrejötte előtti, évmilliárdokkal ezelőtti időket vagy a poszthumán jövőt idézi. Mandala jellegű, középpontosan szimmetrikus

11 A játékra néző fej kiállítóterében elfoglalt helyzetéből adódóan utalhat a befogadói magatartásra, a műalkotások interpretálására. Ez az értelmezés közel áll a művész intenciójához, melyet a legfőbb érdeklődési körét tárgyaló, *Képnélküli elme (Mind without an Image)* című tézisében fejt ki. A tanulmány filozófiai, neurobiológiai, esztétikai és művészeti nézőpontokból járja körül az érzékelt és az érzékelt világ közti viszonyokat, vizsgálja magának az érzékelési aktusnak az élményét, illetve rendszerezzi a megfigyelő és a megfigyelt közti szokatlan viszonyokat. Sceranková szerint lehetetlen precíz tudományos definíciót adni a megértés természetéről, viszont a kiállítási befogadói élmény jól példázza ezt az ezgatan leírhatatlan tudatállapotot. Lásd: *Imageless Thoughts*. Ferenczy Noémi interjúja Pavla Sceranková-val. In: *Art Guide East online*. <http://artguideeast.org/2012/12/14/imageless-thoughts/>

12 Pedig obszervatóriumából (*Observatory*, 2011) érdekes lett volna „megfigyelni” a jelenleg munkái főleg magasodó Tadić-féle kétholdas égbolto(ka)t és Fridvalszki Mark minimalista úrtájképeit is.

13 A gyerekjáték helyüket kereső pozitív elemek jóval nagyobbak a játéktesten ugyanolyan alakúra formált lyukaknál, így csak megfelelő távolságból és perspektívából állhat össze a kirakó. Lásd: Sárvári, Zita: i. m.

14 Ekkori munkái közt található többek közt egy fejből rekonstruált épületegyüttes (*Haus am Lützoplatz*, 2007), egy gyermekkori kisbögere mintáin alapuló animációs film (*Six Dreams From a Cup*, 2006) is. Lásd.: <http://www.scerankova.wz.cz/>

15 Mark Fridvalszki (1981, Budapest): Berlinben élő, magyar származású képzőművész.

16 A galéria egyik falát teljes egészében borító tapéta sormintája is Fridvalszki munkája. A xeroxok mögé komponált háttér installációvá minősíti a falat. Ehhez az installációhoz tartozik egy a befogadói aktivitást serkentő, elvihető műtárgyhalmoz is, mely a falon látható sormintát ismétlő kártyácskákból. A fekete körökben *Ovni moon* & *Via Axis: Galactic Mantra* című psytrance számának valóban mantra jellegű, önmeghatározó mondat szerkezeteket ismétlő, meditatív szövegéből kiemelt egy-egy sor szerepel.

kompozíciói és technikai megoldásai Fridvalszki művészi praxisával párhuzamos, a technokultúrával szoros kapcsolatban álló alkalmazott grafikus gyakorlatára utalnak.¹⁷ Az elektronikus zene és a galaktikus vizuális elemek ihletésében született oeuvre első látásra távol áll a kiállítást összetartó motívumoktól: a gyermekkortól és az emlékezéstől. Az elmélyültebb elemzés azonban rávilágít arra, hogy Fridvalszki repetitív motívumkészlete és minimalizált színhasználata a technozene kollektív emlékezetünket megérintő ősi vonzerejét ismétli. A folyamatos ütemre komponált recitativo a magzat fölött permanensen dobogó anyai szív és az azzal párhuzamosan hangzó anyai szó ritmusát, a babák feltételezett, születés előtti emlékeit idézik.¹⁸

A *csillagok ma másnak tűnnek* koncepciója a három művész munkáit elvont – sokak által vitatott – tudományos feltevések hálójába illesztve mutatja be. A műtárgyakra vonatkozatható, megértésüket segítő, korábban említett definíciók elgondolkodtatóak és szórakoztatóak. Még akkor is, ha az úrkutatás elméletei, a prenatális vizsgálatok és az emberi elme működéseivel foglalkozó pszichológiai tanulmányok hasonlóan marginális pozíciót foglalnak el a közgondolkodásban, mint az irodalmi kánonon még mindig kívül álló tudományos fantasztikus műfaj. A kiállítótérben együtt látható műalkotások így – a köztük meglelt kapcsolatok egy részének ismeretében – szóra érdemesen másnak tűnnek, azaz a leírt összefüggési rendszeren belül másként értelmezhetőek, mint külön-külön, azon kívül.

17 Fridvalszki eredetileg alkalmazott grafikusnak készült. Művészi produktumain kívül mind a nyolcvanas éveket evokáló kurrens úrrintás divattrendbe illeszkedő textildizájnain (OVERMIND clothes), mind a partikhoz és egyéb zenei kiadványokhoz készített tervezőgrafikus munkáin ("Flowing Geometry") megállják a helyüket. Lásd: Fridvalszki Mark képzőművész bemutatkozik a Printa Akadémián. (videóinterjú, 2010). <http://www.youtube.com/watch?v=OWUCXmPZvSQ&noredirect=1>

18 Az intrauterin fejlődéssel a hetvenes évektől kezdve foglalkoznak fejlődéslelektani szakemberek. A születés előtti időszakot érintő kutatások kezdetben elsősorban a fejlődést károsító környezeti tényezők veszélyét hangsúlyozták. Az utóbbi években fordult a tudományos érdeklődés a funkcionális prenatális fejlődés kérdései felé. A legújabb tanulmányok arra világítanak rá, hogy születése előtt a közvetlen környezete mellett a méhen kívüli világ is nagy hatással van a kisbaba szervezetére. Az anya szív működése és emésztőrendszerének működése hangforrás, mozdulatai mozgásingereket eredményeznek. A Magyar Pre- és Perinatális Pszichológiai és Orvostudományi Társaság (MPPPT) a várandósságot, az anya-magzat kapcsolatot az anya és babája közötti aktív dialógusnak tekinti, fejleszthetőnek, formálhatónak tartja. Lásd: Raffai Jenő: *Megfogantam, tehát vagyok. Párbeszéd a babával az anyaméhben*. Útmutató Kiadó, Budapest, 1998

Tarczali Andrea

Imago ludens

Pető Hunor: Küldöm a képem

➤ MAMŰ Galéria, Budapest

➤ 2012. október 19 – november 2.

„Nem igaz, hogy a jó nem győzedelmeskedhet a gonosz fölött. Csak az angyaloknak is úgy kellene szerveződniük, mint a maffiának.” Kurt Vonnegut¹

PETŐ HUNOR kiállításának nyitóképe idézi fel bennem Vonnegut szavait. A *Víztükrök című* képet nézve némi zavar rögtön érzékelhető, a víz felszíne ahe-lyett, hogy tükrözné a látványt, visszafelel. Egy rés a művön. A tükröződés nem felel meg az elvárásainknak, az illúziókeltés szabályainak. A kiállított alakzat őst a művész épp egy Vonnegut könyvborítóhoz készítette. Egy puttót látunk vagy a szerelemistent, Ámor-Cupidót angyal képében, kezében Neptunusz színgonyával? Poszeidon-Neptunusz istenség az elégedetlenség erőt, energiát tesztesíti meg. Második születésével, miután apja, Kronosz felfalta őt testvéreivel

1 Kurt Vonnegut: *A hazátlan ember*. Nyitott Könyvműhely, Budapest, 2006 (ford.: Békési József)

Legyen a kollégánk!
Ha érdekes hírfotója van, küldje el hírügynökségünknek!

Hírügynökségünk fotószolgáltatása várja rendkívüli eseményekről, megdöbbentő történésekről, látványos jelenségekről, tragikus szerencsétlenségekről, vagy szokatlan helyzetekről készített digitális felvételeit!

Például ilyenekre gondolunk:

Egy hírfotó csak frissen jó!
Küldje a képét!

PETŐ HUNOR
Küldöm a képem!
2012, print,
100×140 cm